

Varen-Varia

20^e jaargang no. 1

Herfst 2007

Inhoud

Even voorstellen: Harry Roskam.....	1
Even voorstellen: Ben van Wierst	2
Plannen van het bestuur	3
Verslag van de voorjaarsledenvergadering	4
Oproep: Gezocht tropische varenliefhebbers	5
Excursie Tropical Centre Helden-Panningen	6
Excursie Ratingen	6
In de put... ..	7
Yunnan Ferns of China + Yunnan Ferns of China supplement	9
Encyclopedia of Garden Ferns	10
Varens in de Oudheid: Asplenium.....	11
Varens zaaien en opkweken.....	12
De tuin van Rens Huibers	13
De aanleg van de nieuwe tuin van Peter Meegdes	14

Van de bestuurstafel

Even voorstellen

Sinds de laatste ledenvergadering dit voorjaar heeft de vereniging een nieuwe voorzitter, Harry Roskam, en een nieuwe secretaris, Ben van Wierst.

We willen ons beiden in dit eerste nummer van Varen-Varia na deze vergadering aan u voorstellen.

Voorzitter Harry Roskam

Ik ben sinds de oprichting van onze vereniging, in 1988, -en dus ook al daarvoor- betrokken bij de NVV. Samen met de — helaas beide overleden— andere initiatiefnemers, Joop Comijs en Gerard Proper, stond ik aan de basis van de vereniging en was toen de eerste voorzitter.

Mijn interesse voor varens stamt uit de begin jaren tachtig en altijd wordt mij gevraagd hoe dat zo gekomen is. En eerlijk gezegd weet ik dat niet goed. Wel weet ik dat mijn eerste boek over varens was van Wim Oudshoorn "Verrassende varens". Waarschijnlijk is hij het geweest die mij de

schoonheid van de varens heeft ingefluisterd. Bedankt nog Wim !

Inmiddels is dat eerste boek door tientallen volgende gevolgd. Inmiddels telt mijn bibliotheek meer dan 200 titels, waarvan velen stammen uit de tijd van de varengekte in Engeland in het midden van de 19^e eeuw. Boeken met schitterende tekeningen waarvan de fascinatie voor de varens in die tijd goed is af te zien.

Mijn levende collectie heb ik eerst in een tuin in Drenthe opgebouwd. Later heb ik die in verband met verhuizing voor mijn werk steeds weer naar een nieuwe tuin versleept. Dat deed ze en dus de collectie niet goed. Ik had een relatie opgebouwd met de Hortus Leiden en toen ik begin jaren negentig mijn collectie van vele tientallen soorten aanbood aan de Hortus werd die met graagte ontvangen. IK kon mijn kinderen echter niet zomaar in de steek laten en daarom ben ik één dag in de week op vrijdag in de Hortus gaan werken als gastmedewerker om "mijn" planten te verzorgen en de collectie verder uit te breiden. Inmiddels

is de collectie ettelijk honderden soorten groot en ben ik nog steeds iedere vrijdag daar aan het werk. Kom gerust langs.

Dat ik nu weer voorzitter wilde en kon zijn, heeft te maken met het feit dat ik met 1 Oktober as. in de VUT ga en eigenlijk al sinds begin Juli vrij ben. En dus tijd dacht te hebben. Ik lijk het echter drukker dan ooit te hebben.

Mijn beroep was oorspronkelijk opbouwwerker. Een functie in het welzijnswerk waarbij ik bewonersgroepen ondersteunde bij het opkomen voor hun belangen. De laatste tien jaar was ik als stafmedewerker verbonden aan een grote welzijnsorganisatie.

De vereniging bestaat binnenkort twintig jaar en ik en met mij het bestuur van de NVV zullen daar gepast aandacht aan besteden en we zullen zelfs al voorbereiding gaan treffen om straks het 25 jarig bestaan groots te vieren.

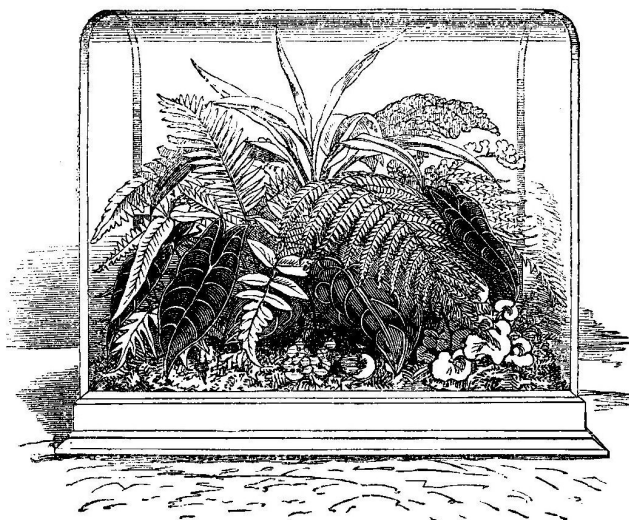
Tot die tijd wil ik er alles aan doen om de vereniging nog levendiger te maken dan hij nu al is. En daarom is het mijn ambitie om van de gemiddeld 30 actieve leden van de totaal 110 leden, er minstens 50 te maken. Daarvoor hebben Ben en ik een aantal voorstellen ontwikkeld die we met verdere instemming van het totale bestuur het komend jaar tot ontwikkeling willen brengen. Communicatie met de leden in al zijn vormen zullen daarbij centraal staan. Niet wij als bestuur, maar u als leden bent en vormt de vereniging.

Tot ziens op één van de varenvereniging bijeenkomsten en/of in de Hortus in Leiden.

Secretaris Ben van Wierst

Het heeft even geduurd voordat ik werkelijk secretaris werd. Het hing al een tijdje in de lucht, maar door allerlei lichamelijke ongemakken was het voor mij niet verstandig om meteen toe te stemmen, toen mij gevraagd werd om Rens Huibers op te volgen. Achteraf heeft Rens nog een jaar langer dan zijn bedoeling was het ambt van secretaris uitgeoefend. Dank je wel, Rens.

Ik ben voor dit stukje gaan opzoeken hoe lang ik lid ben en het blijkt sinds 1993 te zijn. Ik wist niet meer dat het zo lang was. Ik werd lid omdat in die tijd mijn belangstelling voor varens was aangewakkerd. Enkele jaren daarvoor had ik tijdens een wandeling in Luxemburg voor het eerst op grote schaal detailverschillen gezien tussen de verschillende varens. Ik deed vervolgens mijn eerste ervaring op met het zaaien van varens. Ik schreef uit allerlei boeken recepten over van hoe dat zaaien in z'n werk ging. Zaaien ging die eerste keer met een groot gemak en zo zat ik in een mum van tijd met een groot aantal *Dryopteris filix-mas* en *Athyrium felix-femina*. Vervolgens vond ik het adres van de NVV in een boek en ik werd lid. Ik was bij de eerste vergadering getroffen door de enthousiaste sfeer die er heerste tijdens die bijeenkomst. Ik stond ook echt te kijken van de voor mij wel heel bijzondere varens die op de ruilbeurs werden aangeboden. Sinds die tijd heb ik veel geleerd en ik wil nog meer leren. Ik wil

leren ook een voor mij moeilijke varen als *Polystichum lonchitis* kweken. Je krijgt wel jonge plantjes van de sporen die je meeneemt van vakantie, maar die gaan allemaal dood als ze zo'n 8 cm groot zijn. Wat is het geheim?

Ik had tot voor kort een kleine tuin die ook door de andere leden van mijn gezin (echtgenote en twee kinderen) werd opgeëist, dus het is regelmatig voorgekomen dat ik varens gekweekt heb waarvoor ik geen ruimte had in mijn tuin. Ik was altijd wel gelukkig als er op de ruilbeurs veel belangstelling voor was. Daardoor heb ik planten die door mij gekweekt waren in goede omstandigheden bij andere leden zien groeien. Zelf had ik die planten alleen als hele jonge exemplaren gezien. Tegenwoordig heb ik een grotere tuin waar echter nog veel verbeterd moet worden aan de kwaliteit van de bodem. Er wacht mij nog veel werk aan deze tuin. Daarnaast heb ik een drukke baan in het ziekenhuis als diëtist. Ik vind het echter allemaal leuk en heb ook het voornemen het secretarisschap tot een succes te maken.

Harry heeft al aangegeven dat we de vereniging levendiger willen maken, zonder dat de goede sfeer verloren gaat. Dus dat het zo blijft dat de beginner én de ervaren liefhebber zich er goed bij voelen. Dat kunnen we niet alleen, maar daarvoor zijn actieve leden nodig. We begrijpen dat dit niet zo van het ene moment op het andere kan veranderen. We zullen elkaar moeten "enthousiasmeren", om een moderne uitdrukking te gebruiken. Kunnen we er met elkaar achter komen wat het geheim van *Polystichum lonchitis* is? Mij lijkt het leuk als er bijvoorbeeld meer mensen varens zaaïen en dat we gegevens uitwisselen. We moeten echter ook weten wat u van ons verwacht. Ondertussen hebben we al het één en ander bedacht wat we met het bestuur - dat gelukkig volledig op sterkte is - zullen uitwerken. Harry noemt onder andere de betere communicatie die het bestuur met de leden wil hebben. Eén van de dingen die hiervoor nodig zijn is dat we van meer leden het e-mailadres hebben. Dat is nu van ongeveer de helft van de leden, maar het liefst hebben we het e-mailadres van ieder lid. Dit is een van de dingen die we de komende tijd van u zullen vragen. Tot ziens, op een van de bijeenkomsten.

Plannen van het bestuur

Johan Roodnat

Op 25 augustus heeft het bestuur vergaderd in de serre van de Hortus in Utrecht.

Harry, in de functie van nieuwe voorzitter, leidde met gezwinde hand de vergadering die hoofdzakelijk ging over "hoe kunnen we de leden meer betrekken bij de vergadering?" We zijn zeer blij met de opkomst op de ledenvergaderingen, altijd een vaste kern tussen de 20 en 30 personen, niet slecht voor een club met 120 leden. Maar de vraag blijft wel "Wie zijn die anderen dan? Waarom zijn ze lid, je ziet ze weinig?" Allerlei woeste plannen zijn over de tafel gegaan hoe we de leden er meer bij zouden kunnen betrekken. Later hoort u hier meer over.

Programma 2008

Schrijft u maar vast de volgende data in uw agenda.

Vergaderingen

Ledenvergadering: 19 april 2008, waarschijnlijk in Naturalis in Leiden.

Najaarsvergadering: 27 september 2008.

Uitstapjes

24 mei: dagje uit naar de Hessenhof in Lunteren.

28 juni gaan we naar Groningen, waar? Weet ik nog niet precies.

30 Augustus hoop ik u zelf te mogen ontvangen in mijn tuin. Ik hoop dat u allen goed bent uitgerust in de vakantie en ik groet u.

Verslag van de voorjaarsledenvergadering op zaterdag 21 april 2007.

Rens Huibers.

De voorjaarsledenvergadering vond dit jaar plaats in Arnhem en wel bij Burger's Bush waar wij te gast waren. De opkomst van de leden viel dit jaar toch ook wel weer een beetje tegen. Je zou zeggen dat een gratis entree en een rondleiding door de bush met een gids toch heel aantrekkelijk zou zijn.

Bestuurslid Johan Roodnat had zijn uiterste best gedaan om allerlei zaken rond te breien voor een goed verloop van deze dag en dat is hem, mag ik wel zeggen, gelukt. Uitgerekend deze mooie zaterdag zouden 12000 mensen het dierenpark bezoeken in verband met een themadag, en dat was ook te merken. Met het bord waarop "Nederlandse Varenvereniging" stond en hoog aan het hek bij de hoofdingang was opgehangen was het toch nog uiterst moeilijk om tussen al die mensenmassa's de varenliefhebbers op het verzamelpunt te krijgen. Al met al kwam het met een beetje vertraging toch weer op z'n pootjes en mochten we van de directie in de nieuwe vergaderzaal van het kascomplex onze bijeenkomst houden.

Daar werden we verwelkomd met koffie, thee en koek, waarna de heer van der Zouw – manager van de bush en ook verenigingslid - ons enige tekst en uitleg gaf om deze dag goed te laten verlopen.

1. Voorzitter Bernhard opende de vergadering om 11.10 uur.

Volgens de presentielijst waren 25 mensen naar de vergadering gekomen. De heer Hans Nooteboom had voor deze dag afbericht gegeven.

2. De notulen van de vorige vergadering van 22 april 2006 werden geaccepteerd.

3. Jaarverslag 2006 secretaris. Hierover geen opmerkingen.

4. Jaarrekening van de penningmeester. Bij de post Varen-varia moet nog rekening ge-

houden worden met een factuur van het laatst uitgegeven nummer van 2006. Het automatisch incasseren voor het lidmaatschap loopt nog enigszins stroef. Toch is het bestuur hiertoe overgegaan om de betalingen alsnog voor de gestelde datum binnen te krijgen.

5. Verslag kascommissie. De heren Harry Roskam en Johan Eek hebben de boeken bekeken en in prima orde bevonden. Dirk, bedankt.

6. Begroting 2007. De inkomsten door middel van advertenties valt dit jaar tegen in verband met een bedankje van een kwekerij. Er wordt extra geld uitgetrokken voor kleurenplaten in de Varen-varia, waar we enige tijd van verstoken zijn gebleven.

De post excursies is aangepast voor 2007. We kunnen iets interen op de ruime reserves.

7. Bestuurssamenstelling. Voorzitter Bernhard Mars had te kennen gegeven geen tweede termijn te willen doen en geeft de voorzitterhamer door aan Harry Roskam. Bernhard gaat wel als algemeen bestuurslid zonder functie in het bestuur verder. De openstaande vacature van secretaris wordt ingenomen door Ben van Wierst.

Het voorstel van het bestuur aan de vergadering om een extra bestuurslid zonder functie toe te voegen werd algemeen aangenomen. Voor de vergadering had Theo Gerrits zich bij het secretariaat gemeld voor deze functie, die werd dan ook direct aangenomen.

Het nieuwe bestuur is dan als volgt:

Voorzitter:	Harry Roskam
Secretaris:	Ben van Wierst
Penningmeester:	Dirk Ambachtsheer
Alg. bestuurslid:	Johan Roodnat
	Bernhard Mars
	Theo Gerrits

8. Nieuwe kascontrolecommissie. De heren Johan Eek en Rens Huibers gaan voorjaar 2008 de boeken bij Dirk bekijken.

9. Activiteiten 2007.

Zaterdag 26 mei: plantenmarkt in Rättingen vlakbij Düsseldorf. Een verslag staat verderop in dit nummer.

Zaterdag 16 juni: excursie naar Tropical Centre in Panningen bij Venlo. Te zien zijn o.a. boomvarens, een exotische tuin e.d. Een verslag staat verderop in dit nummer.

Zaterdag 29 september: najaarsbijeenkomst in de hortus te Leiden. Varendeterminatie, ruilbeurs en rondgang door de tuin.

10. Rondvraag.

Om de VarenVaria wat beter inhoud te geven werd voorgesteld om per uitgave een thema te houden over bepaalde varengeslachten het liefst met een kleurenplaat die er bij aansluit. Rens Huibers zal proberen hiermee wat verder gaan in samenwerking met Peter Hovenkamp die het eindresultaat zal beoordelen.

Hans Kramer van kwekerij De Hessenhof heeft aangeboden om een voorjaarsvergadering bij hem op de kwekerij te houden. Hij heeft hiervoor nieuwe faciliteiten.

Een tuinbezoek aan de varencollectie van mw. Rosi Müller in combinatie met een bezoek aan kwekerij Dirk Wiederstein zal tevens worden bekeken voor het nieuwe seizoen.

Niets meer aan de orde zijnde sloot de voorzitter de vergadering om 13.10 uur.

Dit was de gelegenheid voor Jan Greep om de vertrekkende bestuursleden in het zonnetje te zetten. Jan had een collectie planten meegenomen waar een keus uit gezocht worden.

De lunchpauze brak nu aan waarin over en weer gedachten uitgewisseld over van alles en nog wat, vooral over varens. Johan was ondertussen bezig om de gids te vinden voor de rondleiding. Er kwamen er zelfs twee, gewapend met pen en papier. Dit omdat men er vanuit ging dat er experts op het gebied van varens in de groep aanwezig

waren die de juiste benaming konden geven aan de naamloze soorten in de bush. Met o.a. Peter Hovenkamp, Harry Roskam, Wim de Winter en Johan Eek in de gelederen werden er o.a. boomvarens en sommige soorten van de familie Polypodiaceae op de juiste benaming geschreven.

Vooraf de Angiopteris species oftewel olifantsvaren met z'n enorme varenveren trok veel bekijks.

Na de rondgang door de bush kwamen wij toe aan de ruilbeurs die op het parkeerterrein van het dierenpark plaatsvond. Na wat zoekwerk tussen al die auto's konden weer veel meegenomen planten van eigenaar verwisseld worden en ging een ieder weer huiswaarts.

Gezocht tropische varenliefhebbers

Peter Meegdes

Tijdens de varenexcursie naar Duitsland van 30 juni t/m 9 juli 2006, georganiseerd door de HFF en de BPS, heb ik kennis gemaakt met een Duitse mijnheer die erg enthousiast is over tropische varens. Mijn inziens heeft hij een grote kennis over tropische varens. Hij heeft ook een varenverzameling in zijn huis. Deze mijnheer wil graag in contact komen met andere tropische varenliefhebbers. Als je ook van tropische varens houdt dan kun je met deze mijnheer, die in Keulen woont, in contact komen door middel van e-mail. Zijn e-mail adres is:

cj-schieb@gmx.de

Uit met de vereniging

Excursie Tropical Centre in Helden Panningen, 16 juni 2007.

Harry Roskam

We waren met zo'n man of acht en één vrouw op komen dagen voor deze activiteit van onze varenvereniging. Een beetje weinig was dat wel. We misten met name onze leden uit deze hoek van het land. Maar misschien kende die het bedrijf waar we dit keer op bezoek gingen, Tropical Centre, in Helden Panningen in de buurt van Roermond al, en hoefden ze dus niet zo nodig.

Wij vonden het echter een belevenis. Wij kwamen voor de varens. In dit geval de boomvarens. En die waren er in vele soorten en maten. De grootste direct al bij de ingang. Een gigant, een *Dicksonia*, van vele meters hoog en een enorme omvang. Hij is in zijn eentje in een grote zeecontainer aangevoerd als stam. Op het beton gezet en watergegeven. En zie de stam liep aan de top weer uit. Fantastisch om te zien.

Binnen in de kas een Boomvarens showtuin, waarin je haast letterlijk kan verdwalen en als je niet uitkijkt over de reling van een bassin tussen de krokodillen terecht komt. Vele *Cyathea* en *Dicksonia* soorten in alle maten. Met natuurlijk op de vloer van dit oerwoudje vele kleinere soorten varens.

Al deze boomvarens waren bij het bedrijf te koop. De grote voor soms pittige prijzen maar de kleinere voor meer aanvaardbare. De meeste van ons waren gewoon met een gewone personenauto gekomen en konden toch niets groters vervoeren. En wat is nu leuker dan je eigen boomvaren groot brengen. Alle verkochten soorten waren met de huidige winters goed buiten te houden volgens de eigenaar die ons rondleidde. Ik zou er mijn mooie plantje echter niet om riskeren en ze toch maar een jasje geven of binnen halen als het vriest.

Naast de boomvarens heeft het bedrijf vele andere soorten planten in collectie, waaronder Cycassen, Yucca's, Agaves, Cactusen, enz. Allemaal meer of minder winterhard en allemaal in schitterende showop-

stelling. Bij de Yucca's waan je zo in de prairie van Arizona of Texas.

En hoewel varenliefhebbers, lieten we deze collecties niet ongezien, ondanks dat er volgens de eigenaar een mans grote Varaan ontsnapt was en zich schuil hield onder de vloer van de kas.

Het bezoek was de moeite waard, ook al omdat we via de eigenaar en via één van onze leden opmerkzaam werden gemaakt op het feit dat er buiten de ledengroep van onze vereniging nog andere bezig zijn boomvarens en daar o.a. via webforums kontakten met elkaar over onderhouden om elkaar tips voor verzorging en zo meer te geven. Wellicht een interessante doelgroep voor onze vereniging.

Excursie Ratingen, 26 mei 2007

Ben van Wierst

Wouter van Driel raadde ons tijdens de excursie in het najaar van 2006 aan eens te kijken naar het aanbod op de Duitse plantenmarkten. De kwaliteit van de aangeboden planten zou goed zijn en in een aantal gevallen beter dan in Nederland. Wouter had het voorbeeld gegeven dat hij op de Duitse markt geen cultivars kon verkopen die de neiging hadden terug te lopen naar de oorspronkelijke vorm. Hij zou dan – in tegenstelling tot wat in Nederland kan – zijn goede naam verliezen.

Op 26 en 27 mei 2007 werd in Ratingen (Tussen Düsseldorf en Duisburg) een eenmalige plantenmarkt gehouden. Deze was georganiseerd door dezelfde organisatie die de bekende/beroemde plantenmarkt op de "Kiekeberg" in Hamburg organiseert. Het aanbod is hier veelzijdig en bijzonder.

Wouter van Driel zou in Ratingen ook vertegenwoordigd worden.

De markt werd gehouden in het Poensgenpark. Het is een aardig park. Als je er rond-

loopt zou je niet zeggen dat je je in het Ruhrgebied bevindt. Het park bestaat dit jaar 100 jaar en ter ere hiervan was de markt georganiseerd.

Met een kleine vertegenwoordiging bezochten we de plantenmarkt. Als snel vonden we de stand van Wouter van Driel, waar een flink aantal varens van eigenaar wisselden. Er waren ongeveer 35 plantenverkopers naast de verkopers van andere zaken (tuinmode, meubelen, handgemaakte natuurproducten) die ons niet zo interesseerden. Er was een andere verkoper met wat bijzondere varens. Ik schafte een *Dryopteris namegatae* aan. Ook bij de andere stands werd door ons het een en ander gekocht. Ik heb zeker de indruk dat Wouter gelijk had toen hij het had over de kwaliteit van de aangeboden planten.

Het voordeel van plantenmarkten is dat je een concentratie hebt van interessante handelaren op één punt. De kans is groot dat je er wat aardigs aantreft. Ik kan zeggen dat het voor mij en de andere leden die de markt bezochten een goede dag was. Ik denk dat meer dan de vier deelnemers aan deze excursie het een goede dag gevonden zouden hebben.

Persoonlijk ben ik van plan ook eens naar Kiekeberg te gaan, eventueel weer als excursie georganiseerd door onze vereniging.

Varens in de put

In de put ...

Wim de Winter

Al ruim dertig jaar is het bekend dat straatputten bijzondere varens kunnen herbergen. De eerste melding kwam in 1975 van Ruud van der Meijden uit Leiden, kort daarna volgden twee waarnemingen uit Rotterdam. Ogenschoijnlijk bleef dat bij incidentele waarnemingen, want daarna blijft het een tijdje stil rond dit onderwerp. Tot 2002, wanneer Wim Vuik op de themadag Stedelijke Vegetaties van de Contact Commissie voor Floristiek en Vegetatiekunde van de KNNV een lezing geeft waarin hij vertelt dat hij in Utrecht 55.000 putten bekeken heeft. De oogst was relatief mager, want slechts iets meer dan 5% daarvan was begroeid en 0.5% begroeid met specifieke muurplanten, zij het dat het bij zulke aantallen nog steeds om een respectabel aantal vindplaatsen gaat en dat zich daaronder wel lekkerbeetjes bevonden als tongvarens, zachte naaldvarens en ijservarens.

Begin dit jaar heeft kennelijk iemand met succes een persbericht in de komkommer-tijd weten te plaatsen, want plotseling kreeg ik van alle k(r)anten stukjes toegestuurd over de varens in de Utrechtse straatputten. Het schijnt zelfs op de televisie geweest te zijn. Zie voor dit hele bericht de website van vroege vogels; ik beperk me er nu even toe te melden dat er nog veel meer zeldzame varens gevonden zijn (Blaasvaren, Steenbreekvaren, Zwartsteel en Gebogen beukvaren) en dat vooral nieuwbouwwijken en industriegebieden hoog scoorden. In zijn nieuwe overzicht is nu sprake van 60.000 geïnventariseerde putten en "enorme aantallen varens".

Is dit nu iets typisch Utrechts? Het verslag van een aantal studenten en jeugdbonders in het wurkrantje van 22 maart j.l. suggereert dat het hier in Wageningen niks gedaan is. Toch is dat zeker niet zo. Sinds de eerste berichten heb ik altijd een half oog open gehouden voor de putjes, maar nooit veel meer dan wat mannetjesvarens gezien, tot ik in september 1998 een aantal tongvarens in de putten vond. Dat gaf geen aanleiding tot systematisch dóórzoeken en het duurde daarom tot een jaar of twee,

drie geleden voor ik de volgende zag – een zeer groot exemplaar in een nieuwbouwwijk (ca. 1980) vlak bij mijn huis deze keer. Vooral daaraan moest ik denken toen ik las dat Wim Vuik in nieuwbouwwijken zo succesvol geweest was. Het was de directe aanleiding om bij het zondagmiddagommetje op eerste Pinksterdag de blik eens naar beneden te richten.

Wel, dat gaf zeker reden om hier meer aandacht aan te besteden. Weliswaar was de mooie tongvaren van een paar jaar geleden verdwenen, maar in plaats daarvan vond ik in een half uur tijd maar liefst vijf putten met tongvarens. Het leek me zeker aan te raden om van de zomer de verkenning wat uit te breiden.

In de daarop volgende drie maanden heb ik heel Wageningen geïnventariseerd (ca 8000 putjes...). Zigzaggend door de straten voerde ik een fractale route uit langs alle wegranden, parkeerplaatsen, speelplaatsjes en achterommetjes, wat me menig argwanende blik van verontruste burgers oplevert. Wanneer er niet teveel geparkeerde auto's stonden kon ik met de fiets wat beter opschieten. Dankzij de lage berijderspositie kwam hierdoor een onvermoede kwaliteit van de ligfiets aan het licht.

In bij elkaar 60 putten heb ik bijna 150 als individu herkenbare tongvarens gevonden plus een onbepaald aantal kiemende protallia. Andere varens kwamen in kleinere aantallen voor:

De schubvaren is hier de vreemde eend, aangezien deze meestal lichtere standplaatsen prefereert. Maar met de tongvaren en de zachte naaldvaren heeft hij gemeen dat hij in Nederland aan de noordrand van zijn areaal balanceert en dat straatputten, beschut voor winterkou en droge winden, voor deze groep een extra beschermd milieu vormen.

Een paar tips voor wie zelf wil gaan zoeken:

- kies wijken met brede straten en veel parkeergelegenheid;
- vermijd wijken met bomen langs de straat;

doe geen moeite voor stoeprandputten, kijk alleen in de roosters die in het wegdek liggen;

putten met een ronde (veelal kunststof) binnenbak leveren weinig (niets) op; ga op stap bij helder, niet zonnig weer.

Florusse, P., 1978. Tongvarens in straatputten. *Natura* 75 (10/861), pp. 291-292.

vroege vogels: http://vroegevogels.vara.nl/portal?scr=news_newsitem1&id=240352

resource: <http://www.resource-online.nl/student.php?r=1&id=548>

Naschrift van de redactie

De Stichting Floron heeft op 22 September jl een "landelijke puttendag" georganiseerd.

Op de website (www.floron.nl) wordt daarover verslag uitgebracht. Er zijn de volgende varensoorten gevonden: Tongvaren, Steenbreekvaren, Mannetjesvaren, Muurvaren, Eikvaren, Wijfjesvaren, Zachte en Stijve naaldvaren, IJzervaren, Smalle stekelvaren, Brede stekelvaren en Moerasvaren, en als bijzondere vondsten Stijve naaldvaren en IJzervaren.

Het blijkt dat de volgende soorten putten het meest opleveren:

Watervoerende putten met een rooster van boven, met ondergronds een stenen opbouw met een richeltje (met bij voorkeur bakstenen). In sommige steden maak je meer kans in nieuwbouwwijken omdat daar meer licht in de putten komt.

Uit de boekhandel

Besproken door Harry Roskam

Yunnan Ferns of China + Yunnan Ferns of China supplement

ISBN 7-3-008801

ISBN 978-7-03-017004-0

Jiao Yu & Li Chengsen

Wie in planten, en zoals wij in varens, is geïnteresseerd, is vaak op zoek naar bijzondere en zeldzame planten. Het onmetelijke China is wat dat betreft een schatkamer van jewelste. Pas sinds enige tijd staat het land open en kunnen we in toenemende mate kennis nemen van zijn natuurlijke rijkdommen. Rijkdommen die wat planten betreft haast onuitputtelijk lijken. Iedere dag worden daar weer nieuwe soorten gevonden. De Chinezen zelf hebben dit ook ontdekt en trachten hun vondsten aan de wereldgemeenschap openbaar te maken. In de eerste plaats aan hun collega-wetenschappers, maar ook aan de meer geïnteresseerde en/of deskundige leek.

In dat licht denk ik dat we beide boeken die ik hier bespreek moeten zien.

Het eerste deel is in 2002 uitgekomen en kennelijk een groot succes. Zodanig dat nu een tweede deel, een supplement is uitgekomen. In het eerste deel worden zo'n 200 soorten beschreven, in het tweede deel zo'n driehonderd. Allen alleen uit Yunnan en zeer waarschijnlijk is het nog maar een klein deel van de soorten die daar gevonden worden. Laat staan wat er te vinden is in geheel China.

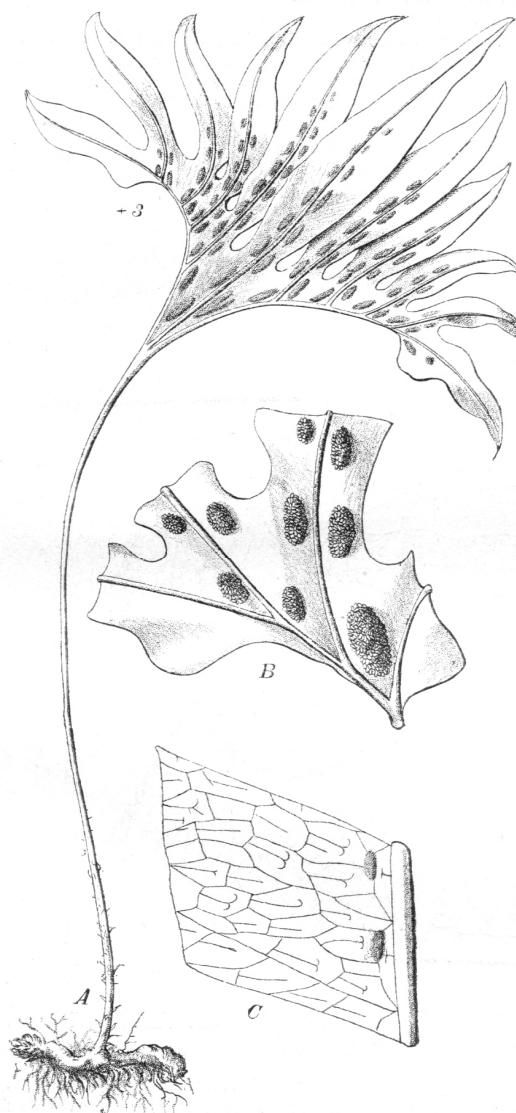
Hoewel uit China en dus voor een deel in het Chinees, zijn de boeken voor ons echter goed te begrijpen, omdat de soortnamen in de voor ons bekende Latijnse naamgeving zijn gesteld en omdat het gebruik van tekst tot het meest minimale is beperkt. Het grootste deel van het boek wordt in beslag genomen door foto's. Meestal per pagina één soort. Soms worden zelfs twee pagina's daarvoor gebruikt. De kleurenfoto's zijn van uitstekende kwaliteit en laten de plant in zijn geheel en in

detail zien, vaak ook nog met macrofoto's van sori en van de gametofyt.

Per soort wordt in twee regels zowel in het Chinees als het Engels de vindplaats alsmede de omgevingsfactoren aangegeven. Bijv. in wat voor bossen en op welke hoogte de plant voorkomt.

Duidelijk zal zijn dat dit plaatjesboeken zijn, maar wel van een hoog niveau.

Met de eerder genoemde kwaliteit en de gedetailleerdheid van die foto's is het voor

Een varensort uit Yunnan met een ongebruikelijke bladvorm: *Microsorium ensatum*

wie dat wil goed mogelijk, ondanks dat het boek geen determinatiesleutel geeft, zijn varen goed op naam te krijgen.

Ik ben niet deskundig genoeg om te beoordelen of de benaming van de soorten accuraat en actueel is, maar uit reacties van collega wetenschappers begrijp ik wel dat daar voor enkele soorten wel enige kanttekeningen bij gezet kunnen worden.

Sommige varenverzamelaars zullen in dit boek zeker soorten tegenkomen die hij/zij in de tuin of op de vensterbank heeft staan. Yunnan is zo groot en zo divers qua landschap dat het zowel tropische als winterharde varens levert.

De boeken zijn met een prijs per stuk van rond de honderd Euro wellicht te duur voor het gebruik wat we er hier van kunnen maken, maar ze leveren je wel een hele hoop kijkplezier en doen verlangen naar eeuwig zingende varenbossen en velden.

Encyclopedia of Garden Ferns

Sue Olsen

Timber press, Portland Oregon, 2007
Uitvoering: hardcover met stofomslag
Pagina's: 444
Boekmaten: 280 x 216 mm.
Illustraties: 700 kleurenfoto's, 4 z/w en 2 lijntekeningen

ISBN-13: 9780881928198
ISBN-10: 0881928194

Prijs \$ 59.95 (ongeveer € 45,--)

Voordat ik aan deze boekbespreking begon heb ik eerst mijn eigen boekbespreking van de laatste editie van Barbara Joe Hoshizaki's "Fern Growers Manual" nog eens nagelezen.

Ik was en ben nog steeds enthousiast over dat boek, maar ik noemde ook een aantal beperkingen, zoals het weinige kleurenfoto-materiaal van beperkte kwaliteit. Zeer te spreken was ik over de lijntekeningen in dat boek waardoor determinatie voor de amateur aanzienlijk gemakkelijker wordt gemaakt.

Ik gaf ook aan dat dit boek en de "Encyclopedia of Ferns" van David Jones elkaar goed aanvulden.

En nu is er het boek van Sue Olsen.

Je zou kunnen zeggen dat dit boek juist het omgekeerde is van het boek van Hoshizaki. Hier heel veel kleurenfoto's van goede kwaliteit, maar heel weinig lijntekeningen. In die zin vullen de boeken elkaar dan ook fantastisch aan en laat het het boek van Jones dan ook achter zich. Maar misschien moet ik dat niet zeggen omdat het boek van Jones niet alleen gaat over tuin Varens. Dus heb je alle drie de boeken naast elkaar nodig omdat ook Hoshizaki niet alleen tuin Varens behandelt.

Maar, doet Sue Olsen dat dan wel? Haar boek is geschreven en uitgekomen in eerste instantie voor de Noord Amerikaanse markt. En die beslaat veel meer klimaatzones dan we hier in Nederland hebben. Van Texas met zijn droge warme klimaat in het zuiden, tot het natte koude Noorden van Canada.

Als zij het dus heeft over tuin Varens, dan beslaat ze een veel groter gebied dan dat wij kennen. Alhoewel? Met de huidige klimaat veranderingen, met deze winters? Menig varenliefhebber is op dit moment in zijn tuin aan het experimenteren met Varens uit de subtropische gebieden, Middellandse zee, Nieuw Zeeland, Chili, delen van China en Japan en ook de zuidelijke staten van Amerika.

Om en nabij duizend soorten Varens worden in dit boek besproken, waarvan dus zo'n 700 met kleurenfoto. Het merendeel dus en in die zin dan ook een heerlijk kijkboek.

Maar de beschrijvingen mogen er ook zijn. Per geslacht een goede, vaak uitgebreide inleiding. Per soort een goede vormbeschrijving, maat, herkomst + klimaatzone en natuurlijke groeiomstandigheden, met als laatste, tips en aanbevelingen over de kweek in eigen tuin.

Ook dit boek lees je niet, maar kijk je in. In die zin een echte encyclopedie. En ook

goed bruikbaar in onze Nederlandse situatie. Voor een echte determinatie van de onbekende varen in je tuin kom je er echter met alleen Sue Olsen niet uit. Dan heb je zoals ik boven al beschreef ook Hoshizaki en wellicht ook Martin Rickards “Tuinvarens” er bij nodig. Én, uiteindelijk, toch de echte flora’s.

Desondanks een boek dat ik niet graag zou missen in mijn collectie.

Varens in de Oudheid: Asplenium

Peter Hovenkamp

Vervolg van Varen Varia 18-2.

(Korte inhoud van het voorafgaande: We zijn op zoek naar de vroegste betekenis van de naam Asplenium. We hebben een vermelding in Vitruvius gevonden, en na enig speurwerk ook in Theophrastus. We zoeken nu door bij Dioscorides.)

In Dioscorides bekende kruidboek “De Materia Medica” vinden we de naam Asplenon onder Paragraaf 151, en hier vinden we een vrij uitgebreide beschrijving.

Dioscorides vermeldt dat de bladen lijken op Scolopendria, ingesneden zijn als een Varen, aan de onderkant ruw en gelig, aan de bovenkant groen. Ze groeien met velen aan één enkele wortel, op muren en beschaduwde stenen.

Het kost niet veel moeite in dit aan de onderzijde ruw en gelige blad de Schubvaren, *Ceterach* te herkennen. Bovendien brengt Dioscorides het kruid net als eerdere schrijvers in verband met de Milt. Het is een middel tegen miltkwalen, alleen moeten deze keer de bladeren in wijn worden gekookt, waarna het aftreksel veertig dagen achter elkaar moet worden gedronken, terwijl ondertussen de miltstreek bedekt wordt met een kompres van de in wijn gekookte en fijngewreven bladen. Ook wordt het verondersteld onvruchtbaarheid te veroorzaken (tenminste, wanneer het op een maanloze nacht is verzameld).

We kunnen hier gemakkelijk een aantal elementen terugvinden uit de beschrijving van Theophrastus, maar geen enkele aanwijzing dat Dioscorides ook direct bekend was met het verhaal van Vitruvius.

De direct erop volgende paragraaf 152 is getiteld “Emionitis”, en Dioscorides geeft hier aanmerkelijk minder details. Hemionitis wordt ook wel Splenium genoemd, schrijft hij, en het heeft een maanvormig blad dat lijkt op Dracunculus, vele wortels, maar geen stengel, bloem of zaad. Het groeit op rotsige plaatsen, smaakt bitter en helpt tegen miltkwalen. Dit is een veel minder herkenbare plant, en het is mij bovendien niet duidelijk waarom Sprengel de mogelijkheid openhoudt dat dit ook nog Theophrastus’ plant zou kunnen zijn.

Een laatste indirecte aanwijzing over de identiteit van de plant “Asplenon” is te vinden in de illustraties van een 5e eeuws manuscript van Dioscorides’ kruidboek. Het manuscript zelf wordt bewaard in Wenen, en ik heb het niet kunnen inzien (een facsimile ligt in de bibliotheek van de Universiteit Leiden). Enkele van de illustraties worden echter ook al in Gunther’s editie als lijntekening weergegeven, en één daar–van, een ongenummerde tekening met als bijschrift Skolopendrion, is

Dioscorides, volgens een 16e eeuwse houtsnede

ontegengesteld onze *Ceterach*. Hoewel dit natuurlijk alweer een paar honderd jaar later is opgeschreven en geïllustreerd is het toch een duidelijke aanwijzing over de betekenis van de naam.

Alles bij elkaar wordt het zo wel duidelijk dat de plant die c. 300 jaar voor het begin van onze jaartelling door Theophrastus als Hemionion wordt aangeduid, dezelfde is als die door Dioscorides in de 1^e eeuw van onze jaartelling Asplaenon werd genoemd en dat die ook overeenkomt met wat wij nu *Ceterach officinarum* noemen. Dat maakt het bovendien waarschijnlijk dat de plant die omstreeks het begin van de jaartelling, ongeveer honderd jaar vóór Dioscorides, door Vitruvius ook Asplaenon wordt genoemd dezelfde soort is, al ontbreekt het harde bewijs daarvoor.

Het is ondertussen nog niet helemaal duidelijk wat we moeten denken van de plant Scolopendrium, die zowel door Theophrastus als door Dioscorides wordt genoemd als gelijkend op onze plant. Het kan zijn dat het een door ons niet meer onderscheiden vorm van *Ceterach* is – het kan ook zijn dat de gelijkenis op slechts één enkele eigenschap slaat – bijvoorbeeld een enkelvoudig gedeeld blad – en dan zou het bijvoorbeeld een Eikvaren kunnen zijn.

Het is echter wel duidelijk geworden dat vooralsnog Vitruvius' tekst de oudst bekende is waarin de naam Asplenon opduikt, dat daarmee hoogstwaarschijnlijk *Ceterach officinarum* bedoeld wordt. Het is dan ook niet meer dan rechtvaardig dat *Ceterach officinarum* tegenwoordig weer tot het geslacht *Asplenium* wordt gerekend, onder de naam *Asplenium ceterach*.

Literatuur

- Gunther, R.T. 1933. The Greek herbal of Dioscorides. Facsimile editie: 1968.
Newman, E. 1854. A history of British ferns.
Sprengel, K. 1822. Theophrast's Naturgeschichte der Gewächse.

Varens zaaien en opkweken

Rens Huibers.

Wat mij de afgelopen najaarsvergadering toch wel een beetje verbaasde was dat er bij navraag zo weinig leden varens zaaien en kweken. Naar mijn mening is het toch echt niet zo moeilijk om vooral die varens te kweken die in ons klimaat goed kunnen groeien.

Welke varensoorten zijn dat dan? Neem nu enkele *Dryopteris*, *Athyrium*, *Polystichum* en ook verschillende soorten *Aspleniums*. Met een beetje beleid en geduld kun je er heel wat kweken.

Zorg ervoor dat je van te voren iets over de varen zelf te weten komt en als je de soort al in je tuin hebt staan en je wilt er wat meer hebben, succes verzekerd.

Als eerste knip ik varenveren af van een bepaalde soort in verschillende maanden, meestal zo eind mei, half juni, half juli. Hier zit altijd wel een blad tussen dat vol met sporen zit. Spoel het blad onder de kraan met water af om te voorkomen dat sporen van andere planten die op het blad gevallen zijn ook mee gezaaid worden. Met een schone doek iets afdeppen.

Deze veren leg ik op een wit a-4 papier, vouw het dicht en leg het op een droge donkere plaats, meestal op de c.v.ketel. Waarom wit papier? Je kunt er de sporen beter zien liggen. Een papieren groentenzak kan ook uitstekend dienen, alleen het zicht is minder. Na een paar dagen, dus geen week (!) haal ik het papier tevoorschijn om te kijken of alles goed gegaan is. Meestal is dit wel het geval.

Ik ga nu de zaaigrond klaarmaken. Gebruik makend van kleine doorzichtige plastic bakjes met een dekseltje erbovenop (bij de slager gooien ze er filet-americaïen etc. in) gaat er een klein mengseltje van potgrond en droge turf in. Dit wordt niet al te hard aangedrukt.

In de waterkoker gooi ik gewoon leidingwater en breng het aan de kook. Hierna giet ik wat heet water in het bakje met grond-

mengsel, dit is de eerste aanzet tot sterilisatie.

Als het zaaimedium vochtig genoeg is plaats ik het bakje met een half gesloten deksel in de magnetron en zet deze op 1 minuut vol vermogen. Daarna wegzetten en laten afkoelen, condens onder het deksel aftikken zodat deze op het oppervlak van het zaaimengsel valt.

Na het afkoelen deksel openmaken en de betreffende sporen met een mesje of pincet uitstrooien. Strooi zeer weinig, een mespuntje is al genoeg.

Bakje met deksel sluiten en licht beschaduwde wegzetten, in de wintermaanden liefst op een zuidkantraam achter vliesgordijn of iets dergelijks. Niet in de volle zon plaatsen! Temperatuur rond de 18-22 C houden en nu maar wachten tot er een groene waas verschijnt.

Indien dit het geval is kunt u het bakje even open maken om te sproeien. Aangeraden wordt om aan een verstuiver waarin afgekoeld gekookt water of gedestilleerd water zit ook mondwater (BOCASAN) toe te voegen. Dit ontsmet de inhoud eventueel tegen schimmels.

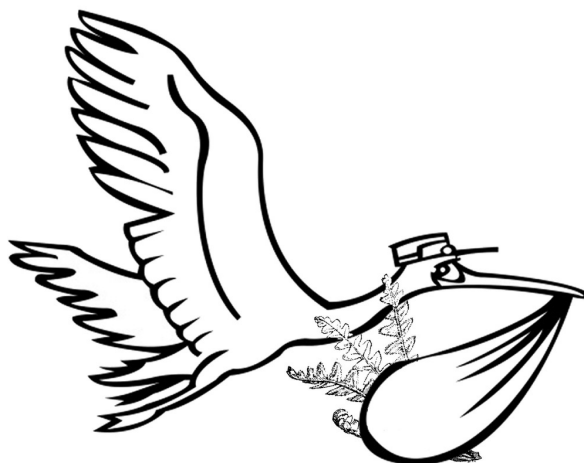
Indien er met het uitzaaien ook sporen van mossen zijn meegekomen worden deze niet aangetast. De varens sporen zouden hierdoor overwoekerd kunnen worden, maar doe verder niets.

Als de eerste kiembladjes verschijnen kunt u het dekseltje iets openzetten om de plantjes alvast te laten wennen aan een drogere omgeving. Denk erom dat deze niet mogen uitdrogen, dus regelmatig controleren en eventueel wat steriel water geven c.q. sproeien.

Iedere week het dekseltje iets verder openen en u zult merken dat de plantjes harder gaan groeien. De nieuwe blaadjes lijken al in de verste verte niet meer op de kiembladjes. Wanneer deze ongeveer 3-4 cm groot zijn kunt u beginnen met verspenen. Plantenklompjes van 2 tot 4 plantjes is genoeg. Zet deze in kleine potjes met een grondmengsel van turf en wat fijne com-

post. Niet bemesten! Houdt de plantjes voor de wintermaanden in een koele kamer, in het voorjaar kunnen ze naar buiten toe om af te harden en verder te groeien.

Nogmaals, succes verzekerd!

Uit eigen tuin

Rens Huibers

In de laatste uitgave van Varen-Varia schreef ik dat m'n verzameling droogteminnende varens geplant zouden worden in een soort van rechthoekig raamwerk, waarover een ruit komt te liggen tijdens de natte wintermaanden. Van dit alles is tot nu toe niets terecht gekomen. Tijdgebrek wegens drukke werkzaamheden en een andere bijkomstigheid. Ik zal u vertellen wat er gebeurde.

In januari j.l. hadden we een grote winterstorm gehad. Deze storm was er de oorzaak van dat een grote, circa 25 meter hoge populier bij de burens aan de overkant van de sloot scheef kwam te staan. De takken van deze boom zorgden er altijd voor dat tijdens de zomermaanden de felle zonnestralen gefilterd werden door het blad aan de boom. Alleen zo tussen elf uur 's ochtends en één uur 's middags was er een gedeelte van de tuin in het volle zonlicht. Dat kon je ook vaak merken aan bepaalde soorten *Polystichums* en *Asplenium scolopendrium* met z'n cultivars die al vroeg

in de zomer een bleekgele kleur kregen, welke later zelfs overging in bruinverkleuring c.q. afsterving. Wat gebeurde dit voorjaar: de boom werd begin mei gekandelaar (top 7 meter afgekapt en alle zijtakken tot op twee meter afgezaagd). Gevolg: een tuin die een zeer groot deel van de dag in het volle zonlicht kwam te staan. Daar de maanden april en mei 2007 als zeer zonnig en droog de weerboeken ingingen en de onttollende, tere varenveren blootgesteld werden aan het felle zonlicht hoef ik u niets meer te vertellen wat er toen gebeurde.

Soms dacht ik nog wel eens dat het dit seizoen toch wel weer goed zou komen. Maar de boom bij de overburen gaf geen teken van leven meer. Ik dacht het met een extra sproeibeurt het een en ander wel een beetje goed te maken, niet dus. Verder heb ik het maar op z'n beloop laten gaan, maar ben er ook achter gekomen dat er toch ook nog een keerzijde was. Veel soorten kunnen zich goed aanpassen aan de veranderde lichtintensiteit. *Polystichum imbricans*, *Polystichum proliferum*, *Dryopteris tokyoensis*, *Dryopteris affinis* met z'n diverse variëteiten en sommige *Adiantums* staan er prachtig bij. Ook vochtminnende soorten als *Dryopteris carthusiana*, *D. dilatata*, *D. expansa* en *D. cristata* groeiden weelderig. Voor droogteminnende varens als de *Argy-rochrosma*, *Cheilanthes*, *Pellaea*, *Asplenium ceterach* en verwanten is het nooit een probleem om wat meer lichtintensiteit te ontvangen.

Een ander punt van zorg: slakken. Ik krijg wel heel vaak te horen dat er in andere (varen)tuinen grote problemen zijn met naaktslakken, en dan vooral de grijze veldslak. Dit voorjaar heb ik er ook voor het eerst mee te maken gehad dat er aangevreten bladveren te zien waren bij vooral de kleinere *Asplenium*-soorten en *Pteridium aquilinum* 'Pubescens'. Maar de oplossing kwam al heel snel in de vorm van padden! Zittend op de bank in de huiskamer zag ik er twintig tot dertig tussen de planten doorlopen. Van alles op hun weg proeven, eten, uitspugen en weer proeven. Na een week geen slak meer te zien, zelfs geen tijgerslakken meer. Waar ze nu in één keer vandaan kwamen mag Joost weten maar ik ben allang al blij.

De volgende keer hoop ik het te hebben over bepaalde grondmengsels voor zuurminnende, neutraal of kalkliefhebbende varens. Twee jaar terug ben ik hiermee begonnen en heb al enigszins goede ervaringen opgedaan op dit gebied. Eén dingetje alvast: nooit geweten dat *Asplenium septentrionale* op een kalkrijk plek KAN groeien. En als laatste: de boom is weer begonnen te groeien!

Hoe ik mijn nieuwe tuin heb aangelegd

Peter Meegdes

Eind mei 2005 ben ik verhuisd naar mijn huidige adres in Nieuwe Niedorp. Het was een nieuw gebouwd huis dat gebouwd is tegen een ander huis (2 onder 1 kap). Nadat het huis van de meest noodzakelijke dingen was voorzien, heb ik eerst nagedacht over de bestrating van de voor en achtertuin. Na een bestratingsplan op papier te hebben gezet en de stenen, tegels te hebben uitgezocht bij een tegelhandel heb ik een lokale stratenmaker de bestrating laten aanleggen.

Voordat ik de bestrating heb laten aanleggen, had ik ook al een idee over hoe ik de grond in de tuin wilde hebben. Het zou ongeveer het idee volgen van de tuin die ik achter de tuin van mijn ouders had aangelegd. Deze tuin was een langgerekt dal met aan de randen heuvels van ongeveer 1 meter hoog. Veel varens had ik op de hellingen van deze heuvelrand gepland. Mijn idee is dat de meeste varens zich thuis voelen op hellingen. Maar ik vind het daarnaast mooi om wat niveauverschil in de tuin te hebben. Je maakt zo ook meer verschillende soorten standplaatsen voor je planten. Het is tevens meer gevarieerd dan een vlakke tuin.

Voor de bestrating moest er grond verplaatst worden voor het zandbed. Er ontstond zo een overschot aan grond. Deze grond heb ik in de voortuin gebruikt om net als bij mijn vorige tuin een heuvelrand te maken. Het teveel aan grond in de achtertuin heb ik voor een deel naar de burens gebracht. Hier wilde ik meer het midden van de tuin verlagen om een dal met hellingen

te maken. Het grondniveau van mijn achtertuin was ongeveer een meter hoger dan het grondniveau van de tuin van mijn achterbuurman. Ik wilde het grondniveau van de achterkant van mijn achtertuin gelijk maken met het grondniveau van de achterbuurman. Het grondniveau heb ik van voor naar achteren geleidelijk laten aflopen naar het grondniveau van de achterbuurman. Deels heb ik dit met de schep gedaan deels heeft de stratenmaker dit gedaan met een kleine graafmachine. De grond die ik overhield heb ik in het midden van de achtertuin gelegd en zo een heuvel gemaakt.

Om goede grond te krijgen voor de planten heb ik de bovenste laag van de grond van mijn voor en achtertuin omgespit. Op het bovenste deel van de grond van mijn tuin was dit geen probleem omdat deze grond door de aannemer was aangebracht. Deze nieuwe grond was een mengsel van klei en zand. De lagere gedeelten bestond echter uit de al aanwezige grond en dit was zware ingeklonken klei dus het omspitten van deze grond heeft mij meer moeite gekost. Deze aanwezige kleilaag was bruine en blauwe zeeklei met schelpen, kalkrijke grond dus. Om de grond te verbeteren heb ik organisch materiaal aangebracht. Deze heb ik op en deels ook in de grond verwerkt. Dit organische materiaal bestond uit versnipperd hout afkomstig van het afvalverwijderingsbedrijf en de gemeente. Na het grondwerk heb ik aan de zijanten van de achtertuin een hardhouten schutting laten aanbrengen. De omgeving van de woning bestaat grotendeels uit weiland dus het is een vrij open gebied waar veel wind staat. De schutting was belangrijk om de wind te breken en zo minder wind in de tuin te hebben.

Na al deze voorbereidingen heb ik een beplantingsplan gemaakt. In grote lijnen bestond dit plan eruit dat aan de randen van de tuin meest groenblijvende heesters zouden komen. Dit om nog meer beschutting tegen de wind en ook schaduw te krijgen voor de varens. De varens zouden voornamelijk op de gemaakte hellingen komen te staan. Tussen de varens zouden er bodembedekkers komen. Het achterste gedeelte van de achtertuin zou bestemd worden voor zuurminnende planten en varens. In dit achterste gedeelte van de achtertuin

had ik een ondiepe geul gegraven en deze opgevuld met turf en tuingrond. Het midden van de achtertuin waar de heuvel lag zou ik gaan bestemmen voor rotsvarens. Er zouden op en in de heuvel rotsstenen, al dan niet kunstmatig, gelegd worden. Natuurlijk zouden er ook enkele bomen komen om schaduw te hebben in de tuin.

Bij het uitkiezen van de bomen is het belangrijk te letten op hoe dicht de (blader/naald) kroon is en hoe het wortelgestel van de boom is. De bomen met een meer open kroon, meer licht doorlatende kroon, hebben de voorkeur boven een dichte kroon, weinig licht doorlatende kroon. Een meer verticaal groeiend wortelgestel (penwortel) heeft de voorkeur boven een meer horizontaal groeiend wortelgestel. De bomen met een open kroon en een verticaal wortelgestel zijn meer geschikt voor ondergroei met andere planten. Het is goed om te kijken hoe de ondergroei is in de verschillende soorten bossen in natuurgebieden. De varensorten die ik in de tuin wilde hebben zouden voornamelijk groenblijvende soorten zijn. Omdat de tuin niet al te groot was moest ik mij wel gaan beperken tot de varensorten die ik het meest aantrekkelijk vond. Hoofdzakelijk zou ik gaan toepassen in de tuin *Polystichum* (Naaldvaren) soorten, *Asplenium* soorten waaronder *Asplenium scolopendrium* (Tongvaren), *Polypodium* (Eikvaren) soorten, *Blechnum* soorten en *Cyrtomium* soorten. Ook zou ik mijn *Woodwardia* soorten (niet groenblijvend) overbrengen naar de nieuwe tuin. Er zou waarschijnlijk ruimte zijn voor andere varensorten die ik mooi vind. Al deze varens zou ik hoofdzakelijk halen uit de al bestaande varentuin.

Toen het beplantingsplan grotendeels klaar was ben ik het gaan uitvoeren. Eerst ben ik begonnen met het planten van de bomen, heesters en daarna heb ik de varens geplant. Als laatste planten heb ik de bodembedekkers geplant. Deze laatste fase van het maken van een nieuwe tuin is het leukst. Het verwijderen van het aanwezige en steeds opnieuw opkomende onkruid is het minst leuk. De aanleg van de nieuwe tuin heeft maanden geduurd. Natuurlijk is een tuin nooit af en blijf je dingen veranderen.

VAREN-VARIA, het orgaan van de Nederlandse Varenvereniging, verschijnt driemaal per jaar en wordt gratis toegezonden aan alle leden.

Redactie

Peter Hovenkamp
Eiberoord 3
2317 XL Leiden
phovenkamp@casema.nl

Bestuur

Voorzitter: Harry Roskam
h.c.roskam@hccnet.nl

Secretaris: Ben van Wierst
secretaris@nederlandse-varenvereniging.nl

Penningmeester: Dirk Ambachtsheer
penningmeester@nederlandse-varenvereniging.nl

Algemeen bestuurslid webbeheer: Bernhard Mars
b.l.m.mars@hetnet.nl

Algemeen bestuurslid activiteitencoördinator
Johan Roodnat
jokejohan@wanadoo.nl

Algemeen bestuurslid Theo Gerrits
theogerrits@kpnplanet.nl

Secretariaat

Ben van Wierst
Marquette 67
8219 AP Lelystad
0320 219449

Internet

<http://www.nederlandse-varenvereniging.nl/>

Sporenbank

Rens Huibers
r.a.huibers@scarlet.nl

Contributie

De contributie bedraagt € 16 per jaar (voor leden buiten Nederland € 20 per jaar), over te maken op postgiro 210286 t.n.v. de penningmeester van de Nederlandse Varenvereniging te Eindhoven.

Kopij

Varen-Varia accepteert in principe **alle** bijdragen van leden van de Nederlandse Varenvereniging. De redactie is graag bereid om, in overleg met de auteurs, zorg te dragen voor stijl of spelling.

Kopij kan worden aangeleverd in handgeschreven of getypte vorm (beide graag met dubbele regelafstand, of elektronisch (op diskette in ASCII-format, of elk gangbaar tekstverwerkingsformat), of per e-mail of e-mail aanhangsel naar:

phovenkamp@casema.nl

Illustraties: Illustraties bij voorkeur in de vorm van lijntekeningen in zwart-wit.

Er kan per nummer een kleurenplaat worden bijgevoegd.

